ERKIN NORSOFAR HIKOYALARIDA BADIIY TAFAKKUR VA ESTETIK IDEAL UYG'UNLIGI

Toshpo'latov Zayniddin Ibodullo o'g'li
Termiz davlat pedagogika instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Erkin Norsofar hikoyalarida badiiy tafakkur va estetik ideal uyg'unligi masalasi tahlil qilingan. Adib asarlarida inson ruhiyati, ma'naviy izlanish, axloqiy qadriyatlar hamda jamiyatdagi ruhiy muammolarning badiiy talqini yoritilgan. Hikoyalarda psixologik tasvir, ramziy detallar va falsafiy mushohadalarning estetik vazifasi ochib berilgan. Shuningdek, yozuvchining individual uslubi, obraz yaratish mahorati hamda insoniylik konsepsiyasining badiiy ifodasi ilmiy-estetik jihatdan tadqiq etilgan.

Kalit so'zlar: Badiiy tafakkur, estetik ideal, hikoya janri, psixologizm, obraz, ramziylik, falsafiy mushohada, zamonaviy o'zbek nasri, ma'naviyat, badiiy mahorat.

Аннотация. В данной статье анализируется вопрос гармонии художественной мысли и эстетического идеала в рассказах Эркина Норсофара. Произведения писателя освещают человеческую психику, духовные поиски, моральные ценности и художественную интерпретацию духовных проблем общества. Раскрывается эстетическая функция психологических образов, символических деталей и философских наблюдений в рассказах. Также научно и эстетически исследуются индивидуальный стиль писателя, его образное мастерство и художественное выражение концепции гуманизма.

Ключевые слова: художественная мысль, эстетический идеал, жанр рассказа, психологизм, образ, символизм, философские наблюдения, современная узбекская проза, духовность, художественное мастерство.

Abstract. This article analyzes the issue of the harmony of artistic thought and aesthetic ideal in the stories of Erkin Norsofar. The writer's works highlight the human psyche, spiritual search, moral values, and artistic interpretation of spiritual problems in society. The aesthetic function of psychological images, symbolic details, and philosophical observations in the stories is revealed. Also, the writer's individual style, image-creating skills, and the artistic expression of the concept of humanity are scientifically and aesthetically studied.

Keywords: Artistic thought, aesthetic ideal, story genre, psychologism, image, symbolism, philosophical observation, modern Uzbek prose, spirituality, artistic skill.

Bugungi o'zbek nasrida inson ruhiyati, ma'naviy izlanish va jamiyatdagi axloqiy muammolarni badiiy talqin qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, hikoya janri qisqa hajmda katta falsafiy mazmunni ifodalash imkoniyati bilan zamonaviy adabiyotning muhim tarkibiy qismiga aylangan. Shu jihatdan Erkin Norsofar hikoyalari ham badiiy-estetik tafakkurning yorqin namunalaridan biri sifatida e'tiborni tortadi. Adib asarlarida inson qalbidagi murakkab kechinmalar, ma'naviy tanazzul, yolg'izlik, mehr va vijdon kabi tushunchalar chuqur psixologik tasvir vositasida yoritiladi.

Yozuvchining hikoyalarida voqelik oddiy kuzatuv shaklida emas, balki san'atkorona mushohada asosida ifodalanadi. Shu sababli asarlarda badiiy tafakkur va estetik ideal bir-biri bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Badiiy tafakkur yozuvchining hayotni obrazlar vositasida anglash usuli bo'lsa, estetik

ideal uning komillik va insoniylik haqidagi qarashlarini aks ettiradi. Erkin Norsofar hikoyalarida ushbu ikki omil birgalikda inson ruhiyatining nozik qatlamlarini ochishga xizmat qiladi.

Yozuvchi qahramonlarni tashqi harakatlar orqali emas, balki ularning ruhiy kechinmalari, o'y-xayollari va ichki ziddiyatlari orqali ochib beradi. Shu sababli hikoyalarda psixologik ta'sir kuchi yuqori bo'lib, o'quvchi qahramon kechinmalarini bevosita his qiladi [1; 432].

Adib ijodida tabiat tasvirlari, ramziy detallar va falsafiy mushohadalar estetik mazmunni boyituvchi muhim vositalar sifatida xizmat qiladi. Oddiy voqealar ortida yashiringan chuqur ma'nolar orqali inson hayotining murakkab jihatlari ochib beriladi. Tashqi voqelikdan ko'ra, ichki ruhiy holat hikoyaning asosiy markaziga aylanadi. Qahramonlar ko'pincha hayot sinovlari bilan yuzma-yuz kelgan, ichki kurashda bo'lgan insonlar sifatida tasvirlanadi. Ularning sukuti, xayolga cho'mishi yoki ichki monologi ham katta badiiy ahamiyat kasb etadi. Bu esa yozuvchining psixologik tasvirga alohida e'tibor qaratishini ko'rsatadi.

Tabiat obrazlari hikoyalarda qahramon ruhiyati bilan uyg'unlashib ketadi. Kuzgi manzara, yomg'ir yoki sokin muhit inson ichki holatini ifodalovchi estetik vosita sifatida ishlatiladi. Shu orqali tabiat oddiy fon emas, balki ma'no tashuvchi badiiy elementga aylanadi.

Yozuvchi oddiy inson hayoti orqali jamiyatdagi muhim ma'naviy muammolarni ochib beradi. Hikoyalarda loqaydlik, mehr yetishmasligi va insoniy munosabatlarning zaiflashuvi tanqidiy ruhda yoritiladi. Shu bilan birga, insondagi ezgulikka va vijdon pokligiga ishonch saqlanib qoladi.

Estetik ideal esa insoniy komillik, halollik va ma'naviy poklik g'oyasi bilan bog'liq holda talqin etiladi. Adib salbiy obrazlar orqali ma'naviy bo'shliqni, ijobiy

qahramonlar orqali esa insoniy yuksaklikni ko‘rsatadi. Qahramonlar ko‘pincha hayotiy sinovlar orqali o‘zini anglash va ruhiy poklanish jarayonidan o‘tadi.

Bundan tashqari, Erkin Norsafar hikoyalarida ota-ona qadri, mehr-oqibat va sadoqat kabi qadriyatlar ham muhim o‘rin tutadi. Yozuvchi bu tuyg‘ularni bevosita nasihat shaklida emas, balki badiiy voqealar orqali ifodalaydi, shu sababli o‘quvchi xulosani o‘zi chiqaradi. Erkin Norsofar hikoyalarining badiiy qimmati, avvalo, yozuvchining individual uslubida namoyon bo‘ladi. Adib sodda va ravon til orqali murakkab ruhiy holatlarni ifodalashga muvaffaq bo‘ladi. Asarlarda poetiklik va falsafiy mushohada uyg‘unlashib ketadi [3; 256].

Yozuvchi dialoglardan unumli foydalanadi. Qahramonlar nutqi ularning ruhiyati va xarakterini ochib beradi. Ba’zan qisqa jumla yoki jimlik katta ma’no kasb etadi. Bu esa yozuvchining til ustida puxta ishlashini ko‘rsatadi. Adib uslubida ramziy ifodalar ham muhim o‘rin tutadi. Ayrim tasvirlar yashirin falsafiy ma’noni anglatadi. Masalan, qorong‘u tun inson qalbidagi tushkunlikni, yorug‘lik esa umid va ma’naviy uyg‘onishni ifodalashi mumkin. Bu kabi poetik tasvirlar hikoyalarning estetik ta’sirchanligini kuchaytiradi. Erkin Norsofar hikoyalarida xalqona iboralar va milliy ruh ham sezilib turadi. Bu esa asarlarning hayotiyligini oshiradi. Yozuvchi milliy mentalitet va insoniy qadriyatlarni badiiy-estetik asosda uyg‘unlashtira olgan [5; 287].

Xulosa qilib aytganda, Erkin Norsofar hikoyalari zamonaviy o‘zbek nasrida badiiy tafakkur va estetik ideal uyg‘unligini yorqin namoyon etuvchi asarlar qatoriga kiradi. Adib inson ruhiyatini chuqur psixologik tasvir vositasida ochib beradi hamda oddiy hayotiy voqealar orqali katta falsafiy mazmun yaratadi. Hikoyalarda insoniylik, vijdon, mehr-muhabbat va ma’naviy poklik estetik idealning asosiy mezoni sifatida namoyon bo‘ladi. Yozuvchi qahramonlarining

ruhiy iztiroblari orqali jamiyatdagi ma'naviy muammolarni ochishga muvaffaq bo'ladi. Shu bilan birga, inson qalbidagi ezgulik va umid tuyg'ulariga ishonch bilan qaraydi. Psixologik tasvirning kuchliligi, ramziy detallar, poetik til va falsafiy mushohada yozuvchi uslubining asosiy xususiyatlarini tashkil etadi. Erkin Norsofar hikoyalari o'quvchini nafaqat estetik zavqqa chorlaydi, balki insoniy qadriyatlar haqida chuqur mushohada yuritishga undaydi. Shu jihatdan adib ijodi zamonaviy o'zbek adabiyotida muhim ma'naviy-estetik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 432 b.
2. Qo'shjonov M. Badiiy tafakkur va uslub. – Toshkent: Akademnashr, 2020. – 256 b.
3. Erkin Norsafar. Hikoyalar to'plami. – Toshkent: Sharq, 2018. – 256 b.
4. Karim B. O'zbek hikoyachiligida poetik tafakkur. – Toshkent: Turon zamin ziyo, 2023. – 198 b.
5. Rasulov A. Badiiylik mezonlari va estetik tafakkur. – Toshkent: Fan, 2021. – 287 b.
6. Mardonova Lobar Umaraliyevna. (2024). TARIXIY MANBALARDA AMIR TEMUR OBRAZINING BADIIY TALQINLARI. IMRAS, 7(6), 56–60.
7. Mukhtarova, M. S., Namozova, S. B., & Mardonova, L. U. (2023). A Lyrical View of History. *Journal of Law and Sustainable Development*, *11*(12), e2676.
8. Mardonova Lobar Umaraliyevna, & Xonimova Maryam. (2024). BUYUK ZAMONDOSHLAR, MANGU YASHAGAY. *PEDAGOGS*, *57*(1), 132–138.